

This shiur is dedicated by Bati and Eddie Jacobs in loving memory of
Dr. Chuck Feldman ז"ל
an exemplary model of dedication to family, community, and Torah education,
as we mark his Second Yahretzeit on the 26th of Kislev.

יהי זכרו ברוך

במדבר פרק ז

(א) ויהי ביום פלות משה להקים את המשכן וימשח אותו ויקדש אותו ואת כל כליו ואת המזבח ואת כל כליו וימשחם ויקדש אתם: (ב) ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבתם הם נשיאי המטות הם העומדים על הפקדים: (ג) ויביאו את קרבנם לפני קונק שש עגלת צב ושני עשר בקר עגלה על שני הנשאים ושור לאחד ויקריבו אותם לפני המשכן: (ד) ויאמר קונק אל משה לאמר: (ה) קח מאתם והיו לעבד את עבדת אהל מועד ונתתה אותם אל הלויים איש כפי עבדתו: (ו) ויקח משה את העגלות ואת הבקר ויתן אותם אל הלויים: (ז) את שתי העגלות ואת ארבעת הבקר נתן לבני גרשון כפי עבדתם: (ח) ואת ארבע העגלות ואת שמונת הבקר נתן לבני מררי כפי עבדתם ביד איתמר בן אהרן הכהן: (ט) ולבני קהת לא נתן כי עבדת הקדש עליהם ככתף ישאו: (י) ויקריבו הנשאים את חנכת המזבח ביום המשח אותו ויקריבו הנשאים את קרבנם לפני המזבח: (יא) ויאמר קונק אל משה נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום ויקריבו את קרבנם לחנכת המזבח:

רש"י
(א) ויהי ביום פלות משה - כלת כתיב, יום הקמת המשכן היו ישראל ככלה הנכנסת לחופה: **כלות משה** - בצלאל ואהליאב וכל חכם לב עשו את המשכן, ותלאו הכתוב במשה, לפי שמסר נפשו עליו לראות תבנית כל דבר ודבר כמו שהראהו בהר להורות לעושי המלאכה, ולא טעה בתבנית אחת וכן מצינו בדוד לפי שמסר נפשו על בנין בית המקדש, שנאמר זכור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' וגו' (תהלים קלב, א - ב), לפיכך נקרא על שמו, שנאמר ראה ביתך דוד (מלכים א' יב, טז): **ביום כלות משה להקים** - ולא נאמר ביום הקים מלמד שכל שבעת ימי המלוואים היה משה מעמידו ומפרקו ובאותו היום העמידו ולא פרקו, לכך נאמר ביום כלות משה להקים, אותו היום כלו הקמותיו וראש חדש ניסן היה, בשני נשרפה הפרה, בשלישי הזו הזיה ראשונה, ובשביעי גלחו: (ב) **הם נשיאי המטות** - שהיו שוטרים עליהם במצרים והיו מוכים עליהם, שנאמר (שמות ה, יד) ויכו שוטרי בני ישראל וגו': **הם העומדים על הפקודים** - שעמדו עם משה ואהרן כשמן את ישראל, שנאמר (במדבר א, ד) ואתכם יהיו וגו': (ג) **שש עגלת צב** - אין צב

אלא מחופים וכן (ישעיה סו, כ) בצבים ובפרדים, עגלות מכוסות קרויות צבים: **ויקריבו אותם לפני המשכן** - שלא קבל משה מידם עד שנאמר לו מפי המקום. אמר רבי נתן מה ראו הנשיאים להתנדב כאן בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו תחלה, אלא כך אמרו הנשיאים יתנדבו צבור מה שיתנדבו, ומה שמחסרין אנו משלימין, כיון שראו שהשלימו צבור את הכל, שנאמר (שמות לו, ז) והמלאכה היתה דים, אמרו מעתה מה לנו לעשות, הביאו את אבני השוהם והמלוואים לאפוד ולחשו, לכך התנדבו כאן תחלה: (ז) **כפי עבודתם** - שהיה משא בני גרשון קל משל מררי, שהיו נושאים הקרשים והעמודים והאדנים: (ט) **כי עבדת הקדש עליהם** - משא דבר הקדושה הארון והשלחן וגו', לפיכך ככתף ישאו: (י) **ויקריבו הנשאים את חנכת המזבח** - לאחר שהתנדבו העגלות והבקר לשאת המשכן, נשאים לבם להתנדב קרבנות המזבח לחנכו: **ויקריבו הנשיאים את קרבנם לפני המזבח** - כי לא קבל משה מידם עד שנאמר לו מפי הגבורה: (יא) **יקריבו את קרבנם לחנכת המזבח** - ועדיין לא היה יודע משה האיך יקריבו, אם כסדר תולדותם, אם כסדר המסעות, עד שנאמר לו מפי הקב"ה יקריבו למסעות, איש יומו:

רמב"ן

(יג) **סלת בלולה בשמן למנחה** - חנכו הנשיאים את המזבח בכל המינין הקרבים עליו, על כן הביאו מנחה וקטורת ועולה וחסאת ושלמים. והקטורת והחסאת הוראת שעה, שאינם באים בנדבה, אבל להשלים בחנוכה כל הקרבנות נעשה כן, כי אין ישראל מקריבים זולתי אלו הקרבנות בלבד, כי החסאת והאשם דבר אחד ושם אחד הוא ותורה אחת להם: והנה השם הנכבד הסכים על דעת הנשיאים וצוה (בפסוק יא) נשיא אחד ליום וקריבו, ולפיכך יתכן שהיא מצוה לדורות שיחנכו לעולם בית המקדש והמזבח. ולכך עשה שלמה חנכת הבית, דכתיב (דהיי"ב ז ה) ויחנכו את בית האלהים המלך וכל העם. וכן אנשי כנסת הגדולה עשו חנוכה, דכתיב (עזרא ו טז) ועבדו בני ישראל כהניא ולוואי ושאר בני גלותא חנכת בית אלהא וגו'. וכן לימות המשיח, שנאמר ביחזקאל (מג כו כז) שבעת ימים יכפרו את המזבח וטהרו אותו ומלאו ידיו ויכלו את הימים והיה ביום השמיני והלאה יעשו הכהנים על המזבח את עולותיכם ואת שלמיכם, והיא חנכה למזבח במלוואים. והנה תהיה ענין זו המצוה, כענין פרשת טמאים בפסח (להלן ט) ופרשת בני יוסף (להלן לו), שהסכימה דעתם לדעת העליונה ונצטוו בהם לדורות:

ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא בתרא סימן ז

- [יא] וְזֶה בְּחִינַת חֲנֻכָּה. כִּי עֲנִין חֲנֻכָּה דַע כִּי כָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שְּׂזָכָה לְפַעַל בְּקִשְׁתּוֹ בְּיוֹם הַכְּפֻרִים, דְּהֵינּוּ בְּקִשְׁתַּת סֶלַח נָא, כִּן יֵשׁ לוֹ חֲנֻכָּה, כִּי עַל יְדֵי סֶלַח נָא נַעֲשֶׂה חֲנֻכָּה. כִּי מִשָּׁה רַבְּנוּ בְּקִשׁ (בְּמִדְבָר י"ד): "סֶלַח נָא לַעֲוֹן הָעַם הַזֶּה" עַל חֲטָא הַמְּרַגְלִים, וְעַל יְדֵי חֲטָא הַמְּרַגְלִים גָּרְמוּ חֲרַבֵּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ שְׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנּוּ לְבִרְכָה (תַּעֲנִית כ"ט), שְׁהִשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֲמַר לָהֶם: 'אַתֶּם בְּכִיתֶם 5 בְּכִיָּה שֶׁל חֲנֻכָּה, אֲנִי אֶקְבַּע לָכֶם בְּכִיָּה לְדוֹרוֹת'. כִּי אוֹתוֹ הַלִּילָה לַיִל תִּשְׁעָה בְּאַב הַיָּה, שְׁבוּ נְחַרְבַּת הַבַּיִת הַמִּקְדָּשׁ, וּמִשָּׁה רַבְּנוּ בְּקִשׁ עַל זֶה סֶלַח נָא, כִּי בְּזֶה הַחֲטָא וְהַפְּגָם תְּלוּיִים כָּל הָעוֹנוֹת, כִּי עַל יְדֵי זֶה הַפְּגָם נְחַרְבַּת הַבַּיִת הַמִּקְדָּשׁ:
- וּבְזֶמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָדִים, הֵייוּ נִקְיִים מֵעוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יִשְׁעִיָּה א): "צִדֵּק יִלִּין בְּהָ", וּפְרָשׁ רַשִׁי כִּי תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר הָיָה מְכַפֵּר עַל עֲבֻרוֹת שֶׁל לַיְלָה, וְתְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֵבִים הָיָה מְכַפֵּר עַל עֲבֻרוֹת 10 שֶׁל יוֹם. כִּי יִשְׂרָאֵל עִם קְדוּשָׁה; לְפִי גִדָּל רוּחָנוֹתָם וְדַקּוֹתָם אֵין יְכוּלִין לְשָׂא עֲלֵיהֶם הַמִּשָּׂא שֶׁל עוֹן אֲפִלוּ יוֹם אֶחָד, עַל כֵּן אָנוּ צָרִיכִין אֶת הַבַּיִת הַמִּקְדָּשׁ, שְׂיִכַפֵּר עֲלֵינוּ בְּכָל יוֹם. וּמַעַת אֲשֶׁר חֲרַב בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ, אֵין אָנוּ יְכוּלִים לְנַקוֹת עֲצָמֵנוּ מִן הָעוֹנוֹת, כִּי אֵין מִי שְׂיִכַפֵּר בְּעַדְנוּ. וּמִשָּׁה רַבְּנוּ, עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם, שְׂיַדַּע כָּל זֹאת, עַל כֵּן מְסַר נַפְשׁוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, וּבְקִשׁ: סֶלַח נָא לַעֲוֹן הָעַם הַזֶּה וְכוּ', כִּי יַדַּע שֶׁבְּזֶה הַחֲטָא תְּלוּי חֲרַבֵּן הַבַּיִת, שֶׁהוּא כּוֹלָל כָּל הַחֲטָאִים כְּנִ"ל. וְכִשְׂזָכָה לְפַעַל בְּקִשְׁתּוֹ, מִזֶּה נַעֲשֶׂה 15 בְּחִינַת חֲנֻכַּת הַבַּיִת, בְּחִינַת חֲנֻכָּה, הַפֶּךְ חֲרַבֵּן הַבַּיִת:
- וְכִן כָּל אֶחָד כְּפִי מַה שְּׂזָכָה לְפַעַל בְּקִשְׁתַּת סֶלַח נָא בְּיוֹם הַכְּפֻרִים, שְׂעַל יְדֵי זֶה נִתְתַּקֵּן פְּגַם חֲרַבֵּן הַבַּיִת, כְּמוֹ כִּן נַעֲשֶׂה בְּחִינַת חֲנֻכַּת הַבַּיִת, בְּחִינַת חֲנֻכָּה. נִמְצָא שֶׁחֲנֻכָּה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי סֶלַח נָא כְּנִ"ל, וְעַל כֵּן רַמְזוּ מִשָּׁה רַבְּנוּ, עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם, צְרוּף חֲנוּכָּה בְּפִסּוּק סֶלַח נָא, כִּי סֶלַח נָא לַעֲוֹן הָעַם הַזֶּה כַּגִּדָּל חֲסִדָּךְ וְכֹאֲשֶׁר נִשְׁאַתָּה וְכוּ' הוּא רֵאשִׁי תְּבוֹת חֲנוּכָּה, כִּי חֲנֻכָּה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי סֶלַח נָא וְכוּ' כְּנִ"ל:
- וְכִן כָּל הַבְּחִינּוֹת הַנִּ"ל כֻּלָּם כְּלוּלִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, כִּי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כְּלוּל מִבְּחִינּוֹת בֵּן וְתַלְמִיד כִּי 20 אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (תַּעֲנִית טו): 'לְמָה נִקְרָא שְׁמוֹ הַר הַמּוֹרִיָּה, שֶׁמִּמֶּנּוּ הוֹרָאָה יוֹצֵאָה לְיִשְׂרָאֵל זֶה בְּחִינַת תַּלְמִיד. גַּם אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנּוּ לְבִרְכָה (מִדְרַשׁ שִׁיר הַשִּׁירִים עַל פִּסּוּק: "עַרְשֵׁנוּ רַעֲנָנָה"): 'לְמָה נִקְרָא שְׁמוֹ חֲדַר הַמַּטּוֹת שְׂעַל יְדוֹ פְּרִים וְרִבִּים יִשְׂרָאֵל זֶה בְּחִינַת בֵּן:
- וְעַל כֵּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמָקוֹם הַגֵּרָן (שְׁמוּאֵל ב כ"ד) זֶה בְּחִינַת פְּרֻסָּה, שְׂנִמְשָׁךְ עַל יְדֵי כְּלָלִיּוֹת בֵּן 25 וְתַלְמִיד כְּנִ"ל. וְזֶה בְּחִינַת לַחֵם הַפְּנִים שֶׁהִיָּה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, זֶה בְּחִינַת הָאֲכִילָה וְהַפְּרֻסָּה, שְׂנִמְשָׁךְ עַל יְדֵי כְּלָלִיּוֹת בֵּן וְתַלְמִיד, שְׁבוּ נִתְגַּלָּה אוֹרוֹת הַמְּקִיפִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת אוֹר הַפְּנִים כְּנִ"ל, כִּי אוֹר הַפְּנִים זֶה בְּחִינַת שִׁיעַ נְהוּרִין, כִּידוּעַ, וְשִׁיעַ הוּא שְׁתֵּי פְעֻמִּים הַקָּף, כְּמוּבָא. וְזֶה בְּחִינַת (תְּהִלִּים ק"ד): "לְהַצְהִיל פְּנִים מִשְׁמֶן, וְלַחֵם לִבָּב אֲנוֹשׁ יִסְעֵד", הֵינּוּ שְׂבִתוֹךְ הָאֲכִילָה מִתְגַּלָּה הָאֲרַת הַמְּקִיפִים שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹר הַפְּנִים, בְּחִינַת: לְהַצְהִיל פְּנִים מִשְׁמֶן וְלַחֵם וְכוּ'. וְעַל כֵּן מִצְוַת חֲנֻכָּה 30 בְּשִׁמּוֹן. כִּי חֲנֻכָּה הוּא בְּחִינַת חֲנֻכַּת הַבַּיִת, שְׂעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ פְּרֻסָּה, וְנִתְגַּלָּה אוֹר הַפְּנִים, שֶׁזֶּה בְּחִינַת לַחֵם הַפְּנִים בְּחִינַת: "לְהַצְהִיל פְּנִים מִשְׁמֶן וְלַחֵם" וְכוּ' כְּנִ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (בְּמִדְבָר ו): "יָאֵר ה' פְּנֵינוּ אֲלֵינוּ וְיִחַנְדֵּנוּ". וְיִחַנְדֵּנוּ זֶה בְּחִינַת חֲנֻכָּה, שְׂעַל יְדוֹ נִתְגַּלָּה אוֹר הַפְּנִים, בְּחִינַת: "יָאֵר ה' פְּנֵינוּ" וְכוּ' כְּנִ"ל:
- וּמִשָּׁה רַבְּנוּ זָכָה לְסוּד חֲנֻכָּה עַל יְדֵי שְׂמִסַּר נַפְשׁוֹ בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל וְנִתְּן לְבוֹ עֲלֵיהֶם לְהַסְתַּפֵּל בְּצַרְתָּם כִּי 35 הוּא הָיָה רַחֲמֵן וּמִנְהִיג אֲמַתֵּי כְּנִ"ל. וְעִקַּר צַרְתַּת יִשְׂרָאֵל הוּא הַמִּשָּׂא שֶׁל עוֹנוֹת, חַס וְשְׁלוֹם, כְּנִ"ל, וְעַל כֵּן בְּקִשׁ עֲלֵיהֶם סֶלַח נָא כְּנִ"ל, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת חֲנֻכָּה, בְּחִינַת חֲנֻכַּת הַבַּיִת, שֶׁבְּזֶה תְּלוּי תַּקּוּן כָּל הַבְּחִינּוֹת הַנִּ"ל, כְּנִ"ל:
- וְזֶהוּ חֲנוּכָּה חֲנוּ - כ"ה, הֵינּוּ כ"ה בְּכִסְלוֹ. כְּסִלּוֹ הוּא אוֹתִיוֹת: "וַיִּרְא יי כִּי סָר לְרֵאוֹת" (שְׁמוֹת ג) כִּי מִשָּׁה רַבְּנוּ נִתְּן לְבוֹ לְהַסְתַּפֵּל בְּצַרְתּוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ: 'כִּי סָר לְרֵאוֹת לְשׁוֹן סָר וְזַעַף' (מְלָכִים א כ"א) 40 וְעִקַּר צַרְתּוֹ הוּא הַמִּשָּׂא שֶׁל עוֹנוֹת, חַס וְשְׁלוֹם, כְּנִ"ל. וְהִשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּשִׁרְאָה שֶׁהוּא נוֹתֵן לְבוֹ עַל זֶה קִרְאוֹ אֲלֵינוּ וַיֹּאמֶר: "מִשָּׁה מִשָּׁה, וַיֹּאמֶר הַנְּנִי לְכַהֲנָה, הַנְּנִי לְמַלְכוּת". כְּמוֹ שְׂדֵרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (מִדְרַשׁ רַבָּה שְׁמוֹת, פְּרָשָׁה ב). 'הַנְּנִי לְכַהֲנָה זֶה בְּחִינַת חֲנֻכַּת הַבַּיִת, כִּי מִשָּׁה שְׂמֵשׁ בְּשַׁבַּעַת יָמֵי הַמְּלוּאִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים צ"ט): "מִשָּׁה וְאַהֲרֹן בְּכַהֲנֵינוּ" (זְבַחִים ק"ב). גַּם כִּהֵן הוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוֹת בֵּן וְתַלְמִיד כִּי כִּהֵן נִאֲמַר (וַיִּקְרָא י): "לְהוֹרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" 'לְהוֹרֹת' לְשׁוֹן הוֹרָאָה זֶה 45 בְּחִינַת תַּלְמִיד. גַּם לְהוֹרֹת לְשׁוֹן הַרְיוֹן, בְּחִינַת בֵּן. 'הַנְּנִי לְמַלְכוּת' זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת הַנִּ"ל, שְׂעַל יְדוֹ נִמְשָׁךְ הַפְּרֻסָּה, שְׁבוּ נִתְגַּלָּה אוֹר הַפְּנִים כְּנִ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (בְּרֵאשִׁית י"ד): "וַיִּמְלֵכֵי צִדֵּק מִלְּךְ שְׁלָם הוֹצִיא לַחֵם וַיִּין, וְהוּא כִּהֵן לְאֵל עֲלִיוֹן". 'מִלְּפִי צִדֵּק מִלְּךְ שְׁלָם' זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת. 'הוֹצִיא לַחֵם וַיִּין' הֵינּוּ בְּחִינַת פְּרֻסָּה, שְׂנִמְשָׁךְ עַל יְדֵי הַמַּלְכוּת הַנִּ"ל. 'וְהוּא כִּהֵן' זֶה בְּחִינַת כְּהֻנָּה כְּנִ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוֹת בֵּן וְתַלְמִיד, שְׂמִשֵּׁם נִמְשָׁךְ הַפְּרֻסָּה עַל יְדֵי הַמַּלְכוּת, כְּנִ"ל:

ספר חשמונאים

א ד, מב-מו מסופר: ויראו את מזבח העולה כי חולל, ויוועצו לב יחדיו כדת מה לעשות. ותהי העצה היעוצה לנתוץ את המזבח עד רדתו לבלתי היות להם למכשולו יען כי חיללוהו זרים. ויתצו אותו, ויניחו את האבנים על הר הבית אל מקום פלוני אלמוני, עד אשר יקום נביא בישראל להורותם את אשר יעשון. ויקחו אבנים שלמות אשר לא עלה עליהם ברזל, ככתוב בתורת ה', ויבנו מזבח חדש כתבנית הראשון.

ושם נא-נד מסופר עוד: ויהי ביום החמישי, בעשרים לחודש התשיעי, הוא כסלו, בשנת שמונה וארבעים ומאה, וישכימו בבוקר, ויעלו עולות על המזבח החדש כמשפט. ויחנכו את המזבח בעצם היום אשר טימאו אותו הגוים, ויהללו לה' בשירים ובכינורות בחלילים ובמצלצלים. ויפלו על פניהם, וישתחו לה' על אשר נתן להם עוז וישועה. ויחוגו את חנוכת המזבח שמונה ימים, ויעלו עולות ותודות בשמחת לבם.

ושם נז: ויצו יהודה ואחיו וכל קהל ישראל לחוג את חנוכת המזבח ביום החמישי ועשרים לחודש כסלו שמונת ימים, מדי שנה בשנה, בהלל ובתודה לה'.

לפי המסופר בספר חשמונאים, קריאת שם החג "חנוכה" היא בשל חנוכת המזבח. כך מסביר גם המהרש"א, ומוסיף עוד על פי המדרש,² שמלאכת המשכן במדבר הסתיימה בכ"ה בכסלו, ולא חנכוהו עד ראש החודש ניסן, שבו נולדו האבות. בתמורה לדחיה, "פיצה" הקב"ה את חודש כסלו בימי מתתיהו, בחנוכת המזבח על ידם.

זו גם הסיבה שקריאת התורה בימי החנוכה היא בפרשיות קרבנות הנשיאים בחנוכת המשכן במדבר, כאמור בגמרא במגילה ל ע"ב. וכך מסביר גם התוספות יום טוב, בפירושו למשנה במגילה ג, ו, את סיבת הקריאה בקרבנות הנשיאים: "משום דהוי נמי חנוכת המזבח... ואני מצאתי בספר מכבי, שכשכבשו החשמונאים ליוונים מצאו המזבח משוקץ, וסתר אותו ובנאוהו מחדש, וחנכו אותו ב-כ"ה כסלו".

על דברי בעל התוספות יום טוב יש להוסיף – לפי המדרש הנ"ל – שלא זו בלבד שאז חלה חנוכת המזבח, אלא ששמונת ימים אלה, מ-כ"ה בכסלו ואילך, היו אמורים להיות ימי חנוכת המזבח במשכן במדבר, והנשיאים היו צריכים להקריב אז את קרבנותיהם, ולא בחודש ניסן.

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.

Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.